

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024—2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024—2029 (E 58/2023 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle 22.3.2023 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- Euroopan parlamentin jäsen Elsi Katainen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Henna Virkkunen, Euroopan parlamentti
- kansainvälisten asioiden johtaja Silja Pasanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Kaisa Kopra, liikenne- ja viestintäministeriö
- kansainvälisten asioiden päällikkö Mervi Kaikkonen, Liikenne- ja viestintävirasto
- johtava asiantuntija Olli Lehtilä, Liikenne- ja viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskus
- osastonjohtaja Ari-Pekka Manninen, Väylävirasto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- VR-Yhtymä Oy
- Elisa Oyj
- Finnair Oyj
- MTV Oy
- Telia Finland Oyj
- Autoalan Keskusliitto ry
- Autoliitto ry
- Autotuojat ja -teollisuus ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Linja-autoliitto ry
- Medialiitto ry
- Metsäteollisuus ry
- Palvelualojen työnantajat PALTA ry
- Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- Suomen Satamat ry

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

- Suomen Varustamot ry
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry
- Älykkään liikenteen verkosto - ITS Finland ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Taksiliitto ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

E-kirjeellä määritellään valtioneuvoston avaintavoitteet seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Lisäksi vuosittain laaditaan konkreettinen EU-vaikuttamisstrategia Suomen edun kannalta keskeisistä EU-kysymyksistä.

Eurooppa-neuvosto hyväksyy Euroopan parlamentin vaalien (6.—9.6.2024) jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään EU:n prioriteetit uudelle viisivuotiskaudelle ja joka toimii ohjeistuksena komission tulevalle puheenjohtajalle.

Liikenne- ja viestintävaliokunta on käsitellyt asiaa oman hallinnonalansa osalta.

Valtioneuvoston kanta

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö.

Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, raketavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomi vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovai-
kuttaa tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jä-senvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatke-taan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeus-valtioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittami-
seen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Suomi edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. Suomi tukee EU:n liittymistä Eu-roopan ihmisoikeussopimukseen. Liittyminen vahvistaisi unionin perustana olevia keskeisiä ar-voja ja yhdenmukaistaisi perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukykyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehysten kokonaistasotaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Strateginen kilpailukyky

Seuraavalle lainsäädäntökaudelle Suomen kannalta keskeisiä kilpailukyky politiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raakaaineista.

Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Suomi pitää tärkeänä konkreettisia toimia sisämarkkinoiden vahvistamiseksi erityisesti palveluiden, tavaroiden ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta ja korostaa kasvun hakemista mm. digitalisaatiosta. Kehittämällä kuluttajansuojaa EU:ssa lisätään kuluttajien luottamusta sisämarkkinoiden toimintaan.

Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukykyä. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksia neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaatamista. Suomi korostaa EU:n tavoitteita irtautua haitallisista riippuvuuksista sekä tunnistaa EU:n haavoittuvuudet tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla erityisesti Kiinan suhteen.

Suomi korostaa, että osana sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamista on välttämättä tehostaa resurssitehokkuutta, kiertotalouden toimivuutta ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. Suomi korostaa, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen sekä EU-alueen huoltovarmuuteen. Suomen tavoitteena on, että biotalouden kasvun mahdollisuudet huomioidaan vahvasti erityisesti EU:n teollisuuspolitiikassa, ja että biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen ja EU:iin. Suomi pitää yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa esillä biotalouden rahoituksen jatkuvuuden merkitystä osana maaseudun kehittämistä ja arvonalisän kasvattamista.

Suomen lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua.

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

Suomen lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Rahoituksen tavoitteena tulee olla strategisen kilpailukyvyyn ja osaamisen edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä.

Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Toissijaisuusperiaatetta tulee kunnioittaa ja päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Komission tulevassa ohjelmassa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskityttävä myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti. Jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keskinäistä toimivallan jakoa on kunnioitettava. Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin. Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liiallisen yksityiskohdaisia velvoitteita. Suomi pyrkii vähentämään etenkin yritysten hallinnollista taakkaa lisäävää sääntelyä.

Suomi korostaa, että liikkuvuuden edistäminen painottaen korkean tuottavuuden sektoreita on keskeistä laadukkaana ja saavutettavan koulutuksen ja strategisesti keskeisen osaamisen varmistamiseksi. Suomi näkee osaavan koulutetun työvoiman saatavuuden parantamisen keskeisenä tekijänä Euroopan kilpailukyvyllä.

Suomi pitää Euroopan kilpailukyvyyn ja menestyksen kannalta ratkaisevana, että jatkamme määrätietoisia ponnisteluja koulutustason nostamiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi EU:n tasolla. Jatkuvat panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukevat näitä tavoitteita. Maailmanlaajuisessa kilpailussa EU:n on oltava kilpailukykyinen alue sekä huippututkimukselle että opiskelijavaihdolle.

Talous ja rahoitus

Suomi ajaa jäsenmaiden vastuuta julkisen taloutensa kestävydestä eikä sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan. Suomi tukee ratkaisuja, joiden tavoitteena on vahvistaa jäsenvaltioiden velkakestävyyttä.

Suomi edistää pääomamarkkinaunionia ja pankkiunionin saattamista loppuun niin, ettei se lisää Suomen ja suomalaisen pankkijärjestelmän yhteisvastuuta.

EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin ensisijaisesti budjetin sisältä.

Suomen näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edis-

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

täviin toimiin. Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Suomi suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

Suomi korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävä kehityksen periaatteet. Samalla on huomioitava näiden toimien vaikutukset Euroopan talouden kestävyydelle ja kilpailukyvyille. EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Suomi katsoo, että 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisen keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

Suomen näkemyksen mukaan metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelyssä on otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin ja tunnistettava myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa, jossa tulee kuitenkin riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset. Metsäpolitiikka kuuluu jatkossakin jäsenvaltioiden kansalliseen päätösvaltaan.

Suomi katsoo, että puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina tulee olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisen tavoitteena on vähentää myös EU:n riippuvuutta kolmansista maista ja vahvistaa EU:n strategista autonomiaa. Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Lisäksi tulee tasavertaisesti huomioida jäsenvaltiokohtaiset puhtaaseen siirtymään tarvittavat teknologiat. Suomi edistää vahvasti ydinenergian roolia hiilidioksidipäästöttömänä energiamuotona puhtaan siirtymän mahdollistamisessa.

Suomi katsoo, että digitaalisilla ratkaisuilla ja niiden varhaisella käyttöönotolla edistetään myös puhdasta siirtymää. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet energiatehokkuuden parantamisessa sekä kasvihuonekaasupäästöjen ja muun ympäristökuormituksen vähentämisessä tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön. Digitaalisten ratkaisujen tulee olla myös itsessään ekologisista.

Puhtaan siirtymän kannalta avainasemassa olevat teknologiat ja innovaatiot, kuten tekoäly ja päästöseuranta, ovat riippuvaisia datan saatavuudesta, vapaasta liikkumisesta ja hyödyntämisestä. EU:ssa tulee jatkaa työtä datatalouden ja digitalisaation edistämiseksi niin horisontaalasti kuin tarvittaessa sektorikohtaisesti.

Innovaatioiden, osaamisen ja puhtaan siirtymän edistämisessä Suomi tunnistaa kaupunkien kasvavan roolin keskeisenä toimintaympäristönä.

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

Suomi korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G. Suomi korostaa EU:n globaalin vaikuttavuuden parantamista erityisesti murrosteknologioiden standardointiin liittyen.

Euroopan strateginen kilpailukyky sekä häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat tehostettujen riskinhallintatoimien lisäksi lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin, merikaapeleihin, satelliitteihin, datakeskuksiin, tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin ja kriittisiin teknologioihin sekä eurooppalaisten arvoketjujen kehittämiseen. Osana tätä kokonaisuutta tulee tunnistaa korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys Euroopan kilpailukyvyille.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Suomen näkemyksen mukaan EU:n tulee olla vahvempi geopoliittinen toimija, sillä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa yhdistettynä kiristyvään suurvaltakilpailuun on muuttanut Euroopan turvallisuusympäristöä nopeasti, merkittävästi ja pitkäkestoisesti. EU:n globaalia toimintakykyä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kehittää johdonmukaisesti. Suomi tukee EU:n kumppanuuksien edistämistä EU:n globaalin roolin vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi.

Määräenemmistö päätösten lisääminen EU:ssa on mahdollista vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Suomi korostaa perussopimuksien tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntää rakentavaa pidättäytymistä.

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen. Suomi tukee Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla. Jälleenrakennukseen sekä kestäväen rauhan rakentamiseen tulee valmistautua.

Suomi korostaa tarvetta vahvistaa unionin kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laajaalaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin.

Kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Suomi edistää EU-tasolla toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikka- ja sektorit varautumisen vahvistamisessa. Suomen tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. EU:n kriisinkestävyys vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja unionin kykyä toimia itsenäisesti. Suomi tavoittelee EU:n teknologiakyvykkyyden vahvistamista osana strategista autonomiaa. Luotettavien teknologiakumppaneiden merkitys korostuu nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa.

Suomen etu on, että EU on turvallisuudessa ja puolustuksessa mahdollisimman vahva ja toimintakykyinen. Suomi tukee EU:n puolustusyhteistyön syventämistä, jota on jatkettava laaja-alaisesti ja konkreettisesti. Kehittämisessä tulee huomioida sekä EU:n kyky globaalina toimijana että oman puolustuksen vahvistaminen. Tällä tarkoitetaan mm. suorituskykyjen kehittämistä pysyvän rakenteellisen yhteistyön sitoumusten mukaisesti, sotilaallista liikkuvuutta, nopean toiminnan

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

nan kyvyn vahvistamista ja EU:n kriisinhallinnan mukauttamista toimintaympäristön muutoksiin sekä EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Suomi tukee Euroopan puolustuksen huoltovarmuuden vahvistamista myös oikeudellisesti sitovin järjestelyin.

Eurooppalaisten suorituskykyjen kehittäminen ja tehokas käyttö edellyttävät kilpailukykyistä puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Suomen tavoitteena on, että unioniin luotaisiin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Suomi kannattaa EU:n puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestäväen rahoituksen taksonomiaan.

Osana Suomen pyrkimystä vahvistaa EU:n päätöksentekokykyä erillisen puolustusministerineuvostokokoonpanon perustaminen voisi olla tarkoituksenmukaista. Tämä tukisi EU:n vahvempaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista roolia.

Suomen tavoitteena on EU:n ja Naton yhteistyön syventämisen ohella EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisimman tiivis ja strateginen yhteistyösuhde. Lisäksi Suomi tukee Kiinapolitiikan vahvempaa koordinaatiota EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyneitä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn.

Suomi pitää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeänä, että maataloutta voidaan harjoittaa tuotavasti kaikilla EU-alueilla. Suomi korostaa ruoantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä. Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet elinvoimaisen maaseudun merkitystä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Kestävyyden eri ulottuvuuksien (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristöllinen) välillä on löydettävä ruoantuotannon jatkuvuutta tukeva tasapaino. Suomi edistää suurpetoja, erityisesti suttu, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.

Muuttoliikkeen hallinta

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyydet täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmissalakuljetuksen ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädän-

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

nön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Suomi korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdamaa ja väylä edelleen liikkumiseen. Lisäksi Suomi edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla estettäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

EU:n laajentuminen

Suomi pitää unionin laajentumispolitiikassa ensisijaisen tärkeänä, että laajentuminen vahvistaa Euroopan unionia ja vakauttaa Euroopan turvallisuutta. Suomi katsoo, että hakijamaiden jäsenyysperspektiivi ja tuki niiden jäsenyysprosessille edistävät näitä tavoitteita. Suomi katsoo, että hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistää demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista. Suomi pitää tärkeänä, että jatkosakin laajentumisen keskeisiä uudistuksia käsitellään jäsenyysneuvottelujen aluksi, sekä viimeiseksi ennen neuvottelujen sulkemista, jotta niiden toteutumista ja muutosten juurtumista ennen jäsenyyttä voidaan parhaalla tavalla tukea.

Unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Suomi korostaa, että asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan meriitteihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa.

Liittymisprosessin rinnalla unionin tulee edetä tarvittavassa sisäisessä pohjatyössä. Suomen näkemyksen mukaan perussopimusmuutokset eivät ole ennakkoehto uusien jäsenvaltioiden hyväksymiselle unioniin, vaan EU:n toimintaa on uudistettava ja tehostettava ensisijaisesti nykyisten perussopimusten puitteissa. Samalla EU:n on oltava sitoutunut ja luotettava neuvottelukumppani.

Laajentumisella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia EU:n politiikanaloille, erityisesti EU-rahoitukseen. Vaikka mikään ehdokasmaista ei vielä liittyisikään unioniin vuoden 2027 jälkeisellä rahoituskehyskaudella, tulevaan kehykseen kuitenkin odotetaan sisältyväni nykyistä huomattavasti merkittävämpää rahoitustukea ehdokasmaille. Lisäksi on odotettavissa, että mahdollinen laajentuminen luo jo ennakkollisesti painetta uudistaa ja modernisoida EU:n tulevaa rahoituskehystä. Suomi korostaa, että vasta uusien jäsenvaltioiden liittymisen myötä osasta nykyisiä nettosaajamaita tulisi nettomaksajia ja nykyisten nettomaksajien nettomaksuasema entisestään kasvaisi.

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

Suomi tunnistaa tulevan laajentumisen erityisen merkityksen EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa. Suomi korostaa, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

Suomi tunnistaa lisäksi, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan. Suomi katsoo, että modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopolitiisessa tilanteessa Suomi korostaa etenkin Itä- ja PohjoisSuomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Suomi korostaa, että unionin laajentuminen tarkoittaisi nykyistä suurempia sisämarkkinoita ja uusia kasvumahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valtioneuvoston selvityksessä todetaan Suomen tärkeimmät prioriteetit EU:n strategisessa agendassa ja tulevan komission ohjelmassa. Ne ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Selvitys käsittelee strategista kilpailukykyä, taloutta ja rahoitusta, puhdasta ja digitaalista siirtymää, kokonaisturvallisuutta ja vahvempaa Eurooppaa, muuttoliikkeen hallintaa sekä EU:n laajentumista.

(2) Valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto on määritellyt avaintavoitteet seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029 ja että jatkossa laaditaan vuosittain konkreettinen EU-vaikuttamisstrategia Suomen edun kannalta keskeisistä EU-kysymyksistä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että selvityksessä ei mainita liikennettä eikä infrastruktuuria. Valiokunta korostaa, että toimiva, kestävä ja turvallinen infrastruktuuri on perusedellytys kaikelle digitaaliselle toiminnalle, puhtaalle siirtymälle sekä kilpailukyvyille, elinkeinoelämälle ja kansalaisten jokapäiväisen elämän edellyttämälle liikkumiselle.

Vaikuttamisen menetelmät

(3) Suomen on panostettava vaikuttamisessa sekä ennakkovaikuttamiseen että vaikuttamiseen lainsäädäntöprosessin aikana. Suomen vaikuttamisen tulee olla läpileikkaavaa ja pitkäjänteistä siten, että jo lainsäädäntöprosessin suunnitteluvaiheessa pyritään turvaamaan Suomen intressit. Näistä intresseistä tulee lisäksi pitää huolta lainsäädäntöelimissä myös itse lainsäädäntöprosessin aikana.

(4) Perusongelmana on pidetty sitä, että Suomen erityisolosuhteita, kuten maantiedettä, ilmastoa ja riippuvuutta merenkulusta, ei tunneta riittävästi unionin toimielimissä. Sen vuoksi valiokunta pitää erittäin tärkeänä Suomen ennakkovaikuttamista komissioon. Valiokunta katsoo, että tulee pyrkiä ennaltaehkäisemään tilanteita, joissa Suomen erityisolosuhteita ei ole otettu huo-

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

mioon komission ehdotuksissa. Näin voidaan välttää lainsäädäntöä, joka selvästi ei sovi olosuhteisiimme.

(5) On myös tärkeää vaikuttaa eri toimielimissä lainsäädäntöprosessin aikana. Suomen neuvottelijoiden tulee pyrkiä kaikilla tasoilla löytämään jäsenvaltioita, joilla on samoja intressejä. Näitä ovat usein Pohjoismaat mutta myös monet muut jäsenvaltiot. On tärkeää, että neuvottelijat tunnistavat nämä jäsenvaltiot jo työryhmätasolla ja pitävät niihin tiivistä yhteyttä, kun asiaa vielä käsitellään Coreperissa ja ministerineuvostossa. Kun asiaa käsitellään Euroopan parlamentissa, on tärkeää vaikuttaa suomalaisten Euroopan parlamentin jäsenten lisäksi kaikkiin niihin tahoihin, jotka tunnistavat ja hyväksyvät Suomen intressit.

Lainsäädännön taso

(6) Lainsäädäntöehdotuksia on tarkasteltava monipuolisesti ja tarkasti. On erityistä syytä kiinnittää huomiota subsidiariteettiperiaatteen toteutumiseen, koska EU-lainsäädännöllä tulee olla kansalliseen lainsäädäntöön nähden selvästi lisäarvoa.

(7) Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että varsinkaan kuluvalle kaudella ei komission lainsäädäntöehdotuksiin ole sisällytetty asianmukaisia lainsäädännön vaikutusarviointoja. Kuluneella EU-vaalikaudella on Green Deal -ohjelman puitteissa säädetty ennätysmäärä ilmasto-, energia-, liikenne- ja ympäristölainsäädäntöä, jossa ei aina ole kyetty riittävästi huomioida eri aloitteiden ristikkäisiä ja päällekkäisiä vaikutuksia. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tulevalle kaudella lainsäädäntöhankkeet perustuvat asianmukaisille vaikutusarvioinneille, jotta lainsäädännön johdonmukaisuutta, tarpeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan riittävästi arvioida lainsäädäntöprosessin aikana.

(8) Valiokunta katsoo, että jo hyväksytyin lainsäädännön toimeenpanolle ja toimeenpannun lainsäädännön vaikutusten arvioinneille pitää varata riittävä aika ennen kuin lainsäädäntöä muutetaan edelleen.

(9) Valiokunta pitää eurooppalaista ylisääntelyä ongelmallisena ja katsoo, että on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä globaaliin sääntelyyn varsinkin sellaisten järjestöjen kuin Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) ja Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön (ICAO) puitteissa. EU:n tavoitteet merenkulussa ja lentoliikenteessä sekä muun muassa synteettisten polttoaineiden hyväksyttävyydessä tulee pyrkiä saamaan globaalille tasolle EU:n kilpailukyvyin turvaamiseksi.

Strateginen kilpailukyky

(10) Valiokunnan näkemyksen mukaan strateginen kilpailukyky on keskeinen tema Suomen ennakkovaikuttamisessa. Globaalissa kilpailussa on tärkeää, että EU on kilpailukykyinen ja selviää maailmanmarkkinoilla jatkossakin. Lainsäädännön ja strategioiden ennakoitavuus luo vakaata kasvua, mikä osaltaan varmistaa turvallisuutta. Valiokunta korostaa liikenne- ja viestintäpolitiikan ennakoitavuuden merkitystä kilpailukyvyin ylläpitämisessä.

(11) Logistinen asema ja erityisolosuhteet asettavat Suomen suhteelliselle kilpailukyvyille haasteita, joihin tulee vastata strategisilla tavoitteilla. Merenkulun ja varsinkin talvimerenkulun toi-

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

mivuus on Suomen ulkomaankaupalle elintärkeää. Sen lisäksi, että etäisyydet EU:n suurista jäsenmaista ovat suuret, Suomi on maailman ainoa maa, jossa kaikki satamat jäätyvät. Tämän vuoksi Suomen vaikuttamisen tulee tähdätä siihen, että EU pitää esillä IMOssa ja muilla vastaavilla foorumeilla talvimerenkulun erityistä luonnetta ja merkitystä Suomelle. Valiokunta korostaa myös, että lentoliikenne on tärkeää kansainvälisille yhteyksille ja pitkien etäisyyksien maana myös kotimaiselle saavutettavuudelle.

Mitat ja massat. (12) Valiokunta viittaa yllä mainittuun lainsäädännön koordinointiin ja kantaa huolta siitä, että raskaaseen liikenteeseen liittyvää sääntelyä on tehty useassa lainsäädännössä. Näitä ovat Euro 7 -asetus maantieajoneuvojen päästörajoista, mitta- ja massadirektiivi maantien tavaraliikenteen kaluston sallitusta koosta ja painoista sekä asetus uusien raskaiden ajoneuvojen hiilidioksidipäästönormien tiukentamiseksi. Esitysten vaatimukset eivät aina ole olleet linjassa keskenään. Esimerkiksi komission esitys raskaiden ajoneuvojen hiilidioksidipäästönormeiksi kannusti siirtymää kevyempiin ajoneuvoihin, kun taas mitta- ja massadirektiivi tukee taloudellisten kannustimien avulla siirtymistä päästöttömiin raskaisiin ajoneuvoihin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että Suomen ja Ruotsin säännökset mitoista ja massoista voidaan tulevaisuudessa säilyttää ja että yhteisenä talousalueena toimivilla pohjoisen markkinoilla voidaan toimia kyseisillä mitoilla ja massoilla.

Infrastrukturi

(13) Kasvun näkökulmasta tarvitaan investointeja sekä liikenteen että viestinnän infrastruktuuriin. Sekä infrastruktuurin että liikenteen toimivuus ovat erittäin tärkeitä myös huoltovarmuuden ja logistiikkaketjujen varmistamiseksi. Tässä yhteydessä on huomioitava myös Suomen turvallisuuspoliittinen asema: toimivat logistiset yhteydet muualle Eurooppaan on varmistettava kaikissa olosuhteissa. Suomen arktiset olosuhteet asettavat erityisvaatimuksia infrastruktuurille ja liikenteelle. Valiokunta korostaa, että nämä Suomen infrastruktuurin erityishaasteet on perusteellisesti tuotava esiin Suomen vaikuttamisessa.

(14) Valiokunta katsoo lisäksi, että Suomen pitää pyrkiä saamaan EU-rahoitusta sellaisiin hankkeisiin, jotka täyttävät EU:n vaatimukset. Näin voidaan edesauttaa muun muassa toimivan ja kestävästä infrastruktuurin kehittämistä ja ylläpitämistä sekä luoda pohjaa kilpailukyvyyn ylläpitämiselle.

Kokonaisturvallisuus

(15) Valiokunta kiinnittää huomiota muuttuneeseen geopoliittiseen tilanteeseen ja siihen, että sen myötä on entistä tärkeämpää turvata Suomen huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus. Tämän vuoksi valiokunta pitää CEF- Military Mobility rahoitusta jatkossakin tärkeänä Suomen infrastruktuurin ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Vastaavasti on erittäin tärkeää panostaa riittävästi kyberturvallisuuden varmistamiseen ja kehittämiseen.

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

(16) Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n vuoden 2040 ilmastotavoite saavutetaan. Valiokunta kantaa kuitenkin huolta uusiutuvien polttoaineiden saatavuudesta ja hinnasta ja katsoo, että uu-

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

siutuvien polttoaineiden tuotannon edistämiseen ja riittävyyteen on välttämätöntä etsiä ratkaisuja. Edellytyksenä puhtaan ja digitaalisen siirtymän toteutumiselle on myös toimiva infrastruktuuri, johon tarvitaan panostuksia tavoitteiden saavuttamiseksi.

(17) Puhtaan ja digitaalisen siirtymän osiosta mainitaan, että metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelystä on otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin. Valiokunta korostaa, että sama periaate on huomioitava myös liikennettä koskevassa päätöksenteossa. Suomi on pinta-alaltaan laaja ja EU:n harvimminkin asuttu maa. Tämä korostaa yksityisautoilun merkitystä kansalaisten alueellisessa, taloudellisessa ja sosiaalisessa yhdenvertaisuudessa. Valiokunta tunnistaa myös kaupunkien keskeisen roolin puhtaan ja digitaalisen siirtymän edistämässä ja pitääkin tärkeänä tämän huomioimista osana EU:n päätöksentekoa. Valiokunta on aikaisemmin eri yhteyksissä kantaanut huolta siitä, että puhdas siirtymä ei saa johtaa liikenneköyhyyteen.

(18) Asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomi on suhteessa muuhun Eurooppaan yhä enemmän saarimaisempi. On myös katsottu, että EU:n ilmastotoimet heikentävät Suomen kaltaisen maan logistista kilpailukykyä suhteellisesti enemmän.

Digitaalinen siirtymä. (19) Valiokunta toteaa, että kaikki suuret verkkoalustat ovat kiinalaisia tai amerikkalaisia, ja kantaa huolta EU:n kilpailukykyä. On tärkeää, että eurooppalaisilla toimijoilla on vastaavanlaiset toimintamahdollisuudet kuin muillakin. Samalla on kuitenkin pidettävä huolta verkkoalustojen toiminnan asianmukaisuudesta ja käyttäjien oikeuksien turvaamisesta.

Tekoäly

(20) Tekoäly luo investointeja ja talouskasvua, mutta on myös arvioitava, mistä lähtökohdista sitä kehitetään. Tekoälyn hyödyntäminen ja sen mahdollistaminen ovat tärkeitä monilla EU:n toimintakentillä. Tekoälyn kehittämisessä on tärkeää analysoida siihen liittyviä riskejä, edistää sen hyödyntämisen eettisiä ja muita periaatteita sekä turvata käyttäjien perusoikeudet. Valiokunta korostaa, että samalla kun pyritään takaamaan perusoikeudet ja minimoimaan riskit, on myös huolehdittava EU:n kilpailukykyä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto LiVL 4/2024 vp

Helsingissä 19.3.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Anna-Kristiina Mikkonen sd
jäsen Pinja Perholehto sd
varajäsen Teemu Kinnari kok
varajäsen Tere Sammallahti kok
varajäsen Jaana Strandman ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker